

KİTAP TANITIMI:

ÂKİFÇE (TESPİTLER-DEĞERLENDİRMELER)

Arş. Gör. Emrullah Bolat

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi

Hadis Anabilim Dalı

ebolat@agri.edu.tr

orcid.org/0000-0002-7657-4460

6 Mart 2021 tarihli, “2021 Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı Yılı” konulu Cumhurbaşkanlığı genelgesiyle ülkemizde gerek kültürel gerekse akademik pek çok kutlama/anma etkinliği gerçekleştirilmiştir. Biz de senenin anlam ve önemine uygun olarak Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan’ın ilgili eserini tanıtmaya çalışacağız.

Tanıtımını yapacağız eser Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan’a aittir.¹ Ensar Neşriyat tarafından 2007 yılında 2. Baskısını gerçekleştirmiş olan 146 sayfalık bu eserde; Abdurrahman Cerrahoğlu, Cemil Sena Ongun, Eşref Edip, M. Ertuğrul Düzdağ, Midhat Cemal Mutay, Muhammed İkbâl, Nevzat Ayas, Nurettin Topçu, Remzi Oğuz Arık, Sezai Karakoç ve Vehbi Vakkasoğlu gibi yazar ve mütefekkirlerin Âkif’le ilgili yazılarından da epeyce alıntı yer almaktadır. Eser, yazarın ifadeleriyle “Âkif’i seven, ona saygı duyan ve görüşlerini büyük ölçüde paylaşan birinin, zaman içinde Âkif ve *Safahat* ile ilgili olarak –bir kısmı Altınoluk Dergisi’nin 1996 yılı sayılarında *İsmail Seyitoğlu* imzasıyla- yazıp çizdiklerinin bir araya getirilmesinden ibarettir”.² Yazarın Âkif’le bu duygudaşlığı eserin diline yansımış, şiirsel ve duygu yüklü ifadeler ortaya çıkmıştır. Çakan, tüm eseri boyunca Âkif’in şiirlerinden ilham alarak kendi düşüncelerini yazıya aktarmıştır aslında. Bu yazımızda, kitap ve yazarın duygularının biraz da olsa tanıtıma yansıtılabilmesi için kurulacak cümleler çoğunlukla birebir aynı kelimelerden/kelime gruplarından oluşturulmuş, böylelikle yazarın kendi ifadeleriyle konuşturulması amaçlanmıştır.

Eser, “Önsöz”, “Anmak ve Anılmak” başlıklı bir giriş, “Âkif’e Yönelik TESPİTLER”, “Âkifçe DEĞERLENDİRMELER” şeklinde iki ana başlık, “SONUÇ” ve “KAYNAKLAR”dan oluşmaktadır. “Âkif’e Yönelik TESPİTLER” başlığında “Âkif’te İman ve Mücadele”, “Âkif’in

¹ Siyer Vakfı tarafından Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan ile gerçekleştirilmiş “Yaşayan Çınarlarımız” başlıklı video röportaj için bk. Siyer Vakfı (SiyerTv), “[İsmail Lütfi Çakan - Yaşayan Çınarlarımız](#)” (Erişim 29 Aralık 2021).

² İsmail Lütfi Çakan, 2007: 9.

Din Adamı Kimliği” ve “Kürsüdeki Şair” şeklinde üç alt başlık; “Âkifçe DEĞERLENDİRMELELER” başlığında ise “Kutlu Doğum: Bir Gecenin Nûru”, “Kahraman Ölüm”, “Mümin Kimliği”, “Toprağın Kimliği”, “Yönetimin Kimliği”, “Câmi ve Mâbed Tasvirleri”, “Yetim Sevindirenin Ömrü Çok Olur”, “Beyin ve Yürek Çatışması”, “Değişim/Teceddüd”, “Yok Gibi Varlık”, “Hayat Kaynaklarına Sarılmak” ve “Çıkar Yol/Halâs İmkânı” şeklinde oniki alt başlık yer almaktadır.

Çakan’a göre Âkif’in eserlerinde kaleme aldığı tespit ve değerlendirmeler, evrensel olmasının yanı sıra güncelliğini de korumaktadır. Âkif’i farklı kılan; sahip olduğu inanç, bilgi, yürek, san’at gibi evrensel değerler ve mümince ferâsetidir. Vefâtının 70. Yılı hatırasına hazırlanmış bu kitapla yapılmak istendiği gibi bu türden anmalar; toplumun dertlerine yönelik Âkifçe tespit ve değerlendirmeleri gündeme getirmek için uygun birer fırsattır. “İslâm’a ve Müslümanlara adanmış bir ömür ve eseridir Âkif ve Safahat” diyen Çakan, onu hatırlamak için oluşturulmuş özel zamanların dışında da Safahat’ından haftalık derslerin yapılabileceğini, dijital imkanlarla yine Safahat’ın yaygınlaştırılabileceğini önermektedir.³

Anma ve anılmanın değerinin yeterince bilincinde olmayanlara, bunun önemi “**Anmak**, dünü bugüne taşımak, bugünü yarına bağlamaktır. **Anılmak**, yıllar öncesinden gündemde yer almaktır. Anmak vefâkarlık; anılmak unutulmamaktır...” ifadeleriyle hatırlatılmaktadır. Oldukça akıcı kaleme alınmış bu başlıkta, anılmaya değer, imana dayalı her ne ya da her kim varsa anmak ve yâd etmenin gereği ortaya koyulmuştur.⁴

Kitaptaki “**Âkif’te İman ve Mücadele**” başlıklı yazı; İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Talebe Cemiyeti’nin 1966’da açtığı yarışma için hazırlanmış ve *Gençliğin Kaleminden Üç Cephesiyle Âkif* kitabında yayınlanmıştır. Âkif’in hayatı Osmanlı idaresinin temellerinin sarsıldığı, saltanat, meşrutiyet ve cumhuriyet yönetimlerinde, sosyal hayatın tam bir karmaşa halini aldığı, dehşetli yenilgilerin devam ettiği bir dönemde geçmektedir. Ancak bazılarının zan ya da iddia ettiği gibi Âkif’in imanı böylesi bir çevrenin zorunlu sonucu olmayıp, yakîne/derin bir bilince dayanan, köklü, içten, olayların, sadece kuvvetini artırdığı bir imandır. Âkif’te iman, “ma’rifet, yakîn ve ilim ister; yaratıklara karşı sevgi, samimiyet ve dürüstlük ister; Allah ile beraber olma şuuru, rıza, kanaat ve sabır ister; dünya ve dünya nimetlerine tapmama anlamında bir zühd ve Allah’a kulluk edilmesini ister; mücâdele/cihad ister; şehit ister; mazlum ister;

³ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 5-9.

⁴ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 13-16.

ma‘şerî bir vicdan, sosyal bir çile, insanî bir düşünce ve hareket (aksiyon) ister.”⁵ Âkif, ma‘rifet ve yakîn neticesinde kendisinde oluşan güven duygusuyla isyankârca sanılabilecek ifadeleri sıkça kullanmıştır oysa bu durum onun ma‘rifetinin doğurduğu güvenle izah edilmelidir. O, taklitten öte bir anlamı olmayan ilmin fayda vermeyeceğini düşünür. Bu sebeple cehalet ve kör taklidi tenkit eder. Çevresine karşı duyarlıdır. Sığındığı değerlere uyulmasını bekler. Sürekli olarak Allah’ın murakabesi altında olmanın verdiği bilinçle insani değerleri Allah korkusuna bağlar. Kendisi zaman zaman ümitsizliğe düşmüşse de inanan insanın ümidini yitirmesinden razı değildir. Sabretmek ona göre göğüs germektir. Şeriatın çalışma emri, tevekkül ve kader gibi kimi dini ilke ve erdemlerin yanlış anlaşılması ve bundan kaynaklı olarak Müslümanların ve İslamiyet’in zarar görmesi onu üzmüştür. Âkif yalnızlığı ve tefekkürü severdi. “İstibdat Devri” olarak anılan II. Abdülhamid Han yönetimine karşı aktif mücadelesi olmamakla birlikte Meşrutiyetin ilanından sonra İttihad ve Terakki Cemiyetine giren Âkif, “Mücâdele açısından takdir, isabet bakımından tenkit edilebilecek” görüşlerini şiirleriyle ortaya koymuştur. Cemiyete girerken cemiyetin yemin şartlarını değiştirmiş, “bilâ kaydu şart cemiyet emrilerine itaat”e razı olmamıştır. Cemiyet hayatına girdikten sonra da içeride gördüklerini tenkitten geri kalmamıştır. Balkan harbiyle birlikte üç büyük camide verdiği vaazlar ve kaleme aldığı mısralarla mücadelesini sürdürmüştür. Birinci Cihan Harbinde Teşkilâtı Mahsusa göreviyle Almanya’ya, Necid’e gitmiş, buralarda gözlemlerde bulunma imkanı elde etmiştir. Alman-Türk

⁵ Bu eserin tanıtımını yapmaya niyetlendiğimiz esnada okumayı tamamladığımız Hayri Kırbasoğlu’nun *Üçüncü Yol Mukaddimesi* isimli eserinde yer alan “*İkbal ve Âkif’te İman ve İslam*” başlıklı yazı da konuya dair önemli tespit ve teklifler içermektedir. Âkif’in İman ve İslam tasavvuruyla ilgili özellikle onun *Safahat*’ından yola çıkılarak hazırlanmış dört tespit, maddeler halinde şöyledir: “1. Klasik Amentü yaklaşımına rastlanmaz. 2. Azim, irade, teşebbüs, çalışma telkin eden ifadelerle Safahat’ın her yerinde (bilhassa, “İnsan” şiirinde) rastlamak mümkündür. 3. Eyleme vurgu yapan bir iman/İslam anlayışı *Safahat*’ın tamamına egemendir. 4. Kur’an merkezli bir iman/İslam tasavvuru egemendir. *Safahat*’ta Hadislere pek az atıf vardır. Uydurma hadislere ve zararlarına dikkat çekilir! Hurafelere karşı sert eleştirilerde bulunulur. Hz. Peygamber’e ait, sadece tek şiiri vardır.” Hayri Kırbasoğlu, *Üçüncü Yol Mukaddimesi*, (Ankara, Otto Yayınları, 2020), ss. 269-276. Son maddede yer alan “Safahat’ta Hadislere pek az atıf vardır” ifadelerinin kastettiği anlamın aksine Çakan: “...Peygamber Efendimiz’i çok değişik yönleriyle anlatan ve muhtelif hadislerden hareketle meselelere ışık tutan mısralar Safahat’ı doldurmaktadır. Zaten Kitap ve Sünnet, İslâm Türk Edebiyatı ürünlerinden vaz geçilmez ortak iki ilham/esin kaynağıdır...*Safahat*’ın *Hadis Zemini*’ üzerinde yapılacak bilimsel bir araştırma, herhalde bu konuda tam bir aydınlatma sağlayacaktır” ifadelerini kullanmaktadır. İsmail Lütfi Çakan, 2007: 78. Tavsiye edilen bu konuda hazırlanmış bir Yüksek Lisans tezi ve makale için bkz. Yavuz Horoz, “*Mehmet Âkif ERSOY’un Safahat’ta Anlam ve Telmih Olarak Kullandığı Hadislerin İncelenmesi*”, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010); Yavuz Horoz, Mesut Çakır, “Safahat’ta Hadis Kullanımı”, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5/9, (2018), 47-65.

kıyaslamalarını “Berlin Hatıraları” ile kaleme almıştır. Dâru’l-Hikmeti’l-İslâmiyye üyeliği görevindeyken Kuvâyı milliye aleyhinde faaliyetlere müsaade etmemiştir. İstiklâl Harbi mücadelesine başlangıçta böyle bir katkı sunmuştur. Âkif mandacılara ve mandacılığa karşı olup İzmir’in işgaliyle Balıkesir’e geçmiş, Zağnos Paşa Camii gibi mekanlarda milli mücadeleye çağrı konuşmaları yapmıştır. İstiklal Harbi sonuna kadar İstanbul, Ankara, Kastamonu yolculukları ile vaaz ve yazılarına devam etmiştir. Cumhuriyet yılları da mücadeleyle geçmiştir. Âkif’in hayatından ortaya konulan bu tablo, onun düşünce, niyet ve eylem uyumuna, diğer bir ifadeyle imanına şahitlik etmektedir.⁶

“**Âkif’in Din Adamı Kimliği**” de, taşıdığı imanla yakından ilgilidir. Âkif’in sahip olduğu bilgi, samimiyet, güzel üslûp, sağlam karakter, cesaret ve üstünlük din adamında olması gereken vasıflardandır. Onun resmi anlamda bir din adamı görevi yoktur. Ancak babasından ve özel hocalardan aldığı derslerle dini bilgilerini elde etmiştir. Berlin’e gönderilişi de Almanya’da İtilaf ordularından esir alınmış yüz bin Müslümanla yakından ilgilidir. Dönemin kimi şair üsluplarının aksine o, kutsal mekanları ve ulvi duyguları şiirlerinde yoğun şekilde işlemiştir. Yukarıdaki paragrafta da değinildiği üzere Câmiler ona göre “efkârı milleti tenvîr için ne müsâid yerlerdir”. “Kur’anlı ev, pehlivanlı mahalle, rasathaneli mektep” onun kimliğini dokuyan unsurlardır. Kur’an’ı tercümeyle başladıktan sonra “demir Hafız” olmuştur. Dayanıklı müslüman bulunduğu takdirde hatimle namaz kıldırarak kadar Kur’an hıfzı güçlü biridir, nitekim kıldırmıştır da. Cemaat bulamadığında ise oğlu Tâhir’in önüne geçerek hıfzıyla bu ibadeti yerine getirmiştir. Mısır’da kaldığı on sene içerisinde tamamladığı Kur’an tercümesi görevinin kendisine tevdi edilmiş olması da onun din adamlığının kadrinin derecesini ortaya koymaktadır. Âkif’e göre din adamı âlimdir, vasıflı ve tavırlı adamdır. Süleymaniye kürsüsünde vaaz veren “gayret-i diniyye” sahibi, dünyayı tanıyan vaiz, Âkif’in aradığı adamdır.⁷

“**Kürsüdeki Şair**” Âkif, bahsi geçen dönemlerin adamı olarak kürsüleri iletişim için iyi bir fırsat olarak değerlendirmiştir. Gerek İstanbul’daki Beyazıt, Fâtih ve Süleymaniye camilerinde gerekse seyahat ettiği diğer şehirlerde vaaz vermek suretiyle, 17 Haziran 1910 tarihli “Hasbihal” başlıklı yazısıyla ortaya koyduğu üzere; kürsüleri dönemin kamuoyunu aydınlatmak için önemli fonksiyon icra eden yerler olarak görmüştür. Bunun temelinde onun cami algısı yatmaktadır. Fatih Camii için kullandığı “Bu bir ma‘bed değil, Ma‘bûd’a yükselmiş ibâdetdir” ifadeleri özellikle de Safahat’ın ikinci kitabı “Süleymaniye Kürsüsünde” ve dördüncü

⁶ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 19-50.

⁷ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 51-63.

kitabı “Fatih Kürsüsünde” bu düşüncesini açıkça ortaya koymaktadır. Kürsüyü işgal etmenin gereğine de değinen Âkif, vaize, kusuru halkta aramak yerine kendi sözlerinde kendi kabiliyetsizliklerinde aramayı telkin etmektedir. Ayrıca o, vaizlerin sıkı bir imtihana tabi tutulmasından yanadır. Vaiz; halkın elinden tutabilecek, mevcut istikametleri ile müstakbel istikametlerini bildirebilecek donanımda olmalıdır.⁸

“**Kutlu Doğum: Bir Gecenin Nûru**” başlığında Âkif’in Mevlidi Nebi ile ilgili görüşleri bir araya getirilmiştir. O Safahat’ın beş yerinde bu konuya değinmektedir. Hz. Peygamber ve islâm’ı “bir gecenin nuru” ve “şer’i mübîn” ifadeleriyle öne çıkarmaktadır. Şiirlerini 1910, 1911, 1913 ve 1928 yılında “Leyle-i Mevlidi’n-Nebî (aleyhisselam)”, “Pek Hazin Bir Mevlid Gecesi” ve “Bir Gece” başlıklarıyla kaleme almıştır. Şiirlerinde Hz. Peygamber’in insanlık ve ümmeti için ne anlama geldiği kendine has üslûbuyla dile getirilmiştir.⁹

Âkif, Çanakkalede kutsalları için can veren şehitler hakkında kaleme aldığı şiirinde şehitliği “**Kahraman Ölüm**” olarak tanımlanmaktadır. O, bu şiirinde Çanakkale şehitlerini selamlar. Ona göre, şehidi olan toprak vatandır ve şehitlik coşkuyla karşılanmalıdır. Nitekim Hz. Peygamber kendisi Allah yolunda mücadele etmiş, şehit olma arzusunu dile getirmiş ve şehitleri çeşitli cennet nimetleriyle müjdelemiştir. Çakan’a göre de “Şehitlik rastgele dağıtılacak bir rütbe değildir. O tam anlamıyla bir iman, yürek ve Allah’a güven işidir. İslâm’a ait bir rütbedir. O, onun özellik ve şartlarını taşıyanlara verilir. Bunun dışında kalan “şehid” değerlendirmeleri mecâzî ifadelerdir. Hele temelde şehitliğe ters ve karşı olan düşünce ve anlayışları hatta eylem ve davranışları değişik düzeylerde sergilemekten kaçınmamış kişilere bile birtakım sıfatlar eşliğinde şehit denilmesi, dinî açıdan hiçbir önem ve değer taşımayan beyanlardır...Şehitlik ülküsü ve özleminin müslüman milletlerde ne büyük bir irade ve fedakarlık geliştirdiğini çok iyi bilen yeni dünya düzeninin patronları, o terbiyeyi, anlamsız ve gereksiz bir şartlanma olarak kötölemekte, böyle bir ülkünün gereği olarak ortaya konan zorunlu ve masum eylemlere bile terör damgası vurmakta, böylece en büyük mukâvemet/direnış unsurunu daha başlangıçta, zihin ve gönüllerde mahkum etmek istemektedirler. Bunlara kanmak, bilgisizlikten ya da aldatılmışlıktan kaynaklanmıyorsa, düşmandan yana tavır almak demektir.”¹⁰

⁸ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 64-74.

⁹ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 77-87.

¹⁰ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 88-98.

Âkif'e göre "**Mü'min Kimliği**", iman; ümit, cesaret, hakka taraf olma ve yöneticilere emri maruf yapmak gibi vasıflarla muttasıftır. Mü'minin hazmedemeyeceği bazı tavırları Âkif şöyle sıralar: zulüm, adaletsizlik, vurdum duymazlık, ahdinden dönme, yalan söz, kuvvetli olana yaranma çabası, firka, milliyet ve dil namına ayrılık çıkarmak.¹¹

"**Toprağın Kimliği**", üstünde yaşayan ve altında yatanlarla kaimdir. Âkif'e göre ise binlerce kefensiz yatanlar ve türbedekiler toprağın kimliğidir. Anlaşıyor ki kefensiz yatanların amaçları Allah'ın diniyle birlikte yaşamakmış. Bunun için mabedler inşa etmişler, ezanların duyulmasını ve bu minvalde bir yaşam için kanlarını akıtmışlardır. "İnsan, kimliğini bulduğu ve toprağa yansıtılabildiği yerde mutludur."¹²

"**Yönetimin Kimliği**" insaniliği ile ölçülür. İnsanilik de vahyî olup olmadığıyla. Yönetmek, Allah'ın kullarının sevk ve idaresine talip olmak, onları istişareyle idare etmektir. O halde bu derin sorumluluğa talip olanda bazı vasıflar gereklidir. Öncelikle yönetici âdil, yönetimi de iktisaden güçlü olmalıdır. Çünkü "Siyâsetin kanı: Servet, hayatı: Satvettir. Zebûnkûş Avrupa bir hak tanır ki: Kuvvettir."¹³

"**Câmi ve Mâbed Tasvirleri**" de Âkif'in şiirlerinde çokça yer almaktadır. İslâm ma'bedlerini, "heykel-i ikrâr", "kutsî ma'bed", "ulvî kubbe" ve "kalb-i nûrânisi leylin" ifaderiyle anar. Onun dilinde Fâtif Câmii, "ma'bud'a yükselmiş ibadet"; Süleymaniye Câmii "baştanbaşa bir iman"; Yeni Câmi, "ma'bedi feyyâz"; Edirne Selimiye Câmii, "şanlı ma'bed"dir. Ma'bedlerin uğradığı hakaretlerden de haberdardır Âkif. Câmilerin meydana getirdiği kardeşliğin sair zamanlarda olmayışından da şu mısrası ile şikayetçidir:

Neden uhuvvetiniz böyle münhasır namaza?

Çıkınca avluya herkes niçin boğaz boğaza?¹⁴

"**Yetim Sevindirenin Ömrü Çok Olur**" başlıklı yazıda, Âkif'in milletin düşkünleriyle ilgili düşünceleri aktarılmaya çalışılır. Bir şiirinde yetim sevindirenin ömrü çok olur temasıyla mısralarını kaleme almıştır. "Kocakarı ile Ömer" diyalogu da yetimlere önem verilmesiyle ilgilidir. Bir diğer şiirinde de yetimleri incitenleri diline dolamıştır.¹⁵

¹¹ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 98-101.

¹² İsmail Lütfi Çakan, 2007: 102-105.

¹³ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 106-110.

¹⁴ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 111-114.

¹⁵ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 115-118.

“**Beyin ve Yürek Çatışması**” yani aydın-halk çatışması, ümmetin sıkıntılarının kaynağıdır. Mütefekkir geçinenler, Avrupalıyı aynen takip etme, dini tümünden kaldırma fikrindedirler. Bunun sebebi ise anlayıp dinlemeden taklide yeltenmek, nazariyatla uğraşmak, yüzeysel ve taklitçi tavır ve yanlış İslam telakkileridir. Halk ise bu fikrin tam karşısında, görenek ve gelenekten gelen ne varsa iman etmekte, garbın fikrine ise ne türden olursa olsun karşı durmaktadır. Yaşanan bu tezat karşısında yapılması gereken, Batı’nın sanatını almakla birlikte kendi ruhumuzdan vazgeçmemektir.¹⁶

“**Değişim/Teceddüd**” başlığında Âkif’in konuyla ilgili görüşlerinin tespitine çalışılmaktadır. Yenilik için İslam’ın ilk devirleri bilinmeli/anlaşılmalıdır. Böylelikle şartları yerine getirildiğinde (Kitâb’ı, Sünnet’i, icmâ’ı sağlam anlayacak; hilâf’ı yoklayacak, ihtiyacı kollayacak, dünya kadar ulumu bilmeyi gerektirecek ictihad kabiliyetine sahip olmakla) günün problemleri daha iyi anlaşılacaktır. Bir önceki paragrafta da değinildiği üzere terakkinin/değişimin önünde iki engel vardır: biri taklitçi aydınlar diğeri câhil halk. Âkif’in aradığı yenilik, kökleri olan bir atiyi işaret eder. Kökleri olmayan yenilikleri / yenilikçileri / müctehidler de tenkitten geri durmaz.¹⁷

“**Yok Gibi Varlık**” başlığında Âkif’in çevresine karşı duyarlılığı tespit edilmeye çalışılır. Câmiler, su sebilleri vd. hepsi imanla yoğrulmuş medeniyet eserleridir. İnsanı ve çevreyi düşünmenin, bunlara değer vermenin birer şaheseridir. Yıkılmaya yüz tutan Saraçhane’deki su kemerlerinin hazin hali onu derinden etkilemektedir. Yok hükmünde görmezden gelinen asıl varlıkların ihmal edilişi dayanılmazdır. Varlıklarımız sadece madde şeklinde de değildir. Ruhumuz da en önemli varlığımızdır. Bu varlığımızı taklidin, ısmarlama görüşlerin pençesinden kurtarmamız gerekmektedir.¹⁸

Âkif’in şiirleri gibi nesirleri de vardır. Damadı Ömer Rıza Doğrul’un 1944’te yayına hazırladığı “**Kur’an’dan Âyetler ve Nesirler**” başlıklı yazısı bunlardan biridir. Âkif bu yazısında “Allah ve Peygamber’in davetine icabet etme, zâlim-mazlum ayırmayan bir beladan sakınmak” mealindeki Enfal Suresinin 24 ve 25. ayetlerini izah etmektedir. Müslümanlara hayat verecek olan davet, ilahi emirlerin tümüne ittiba ile şamildir. Bedeni, kişisel gibi görünen ibadetlerde bile toplumsal faydalar vardır. Müslümanların hayat eseri gösteremiyor olması fitrat dinine isyan ile izah edilebilir. İlim, çalışma, adalet, uhuvvet telkin eden dinin bu emirlerince

¹⁶ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 119-123.

¹⁷ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 124-128.

¹⁸ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 129-133.

değil de aksiyle amel izmihlal uçurumuna götürecektir. Beladan sakının demek, belaya götürecek sebeplerden sakının demektir. Bahsi geçen ayetlerdeki evamir yerine getirilmediğinde ise helak toplumun tamamına gelecektir.¹⁹

Yaşanan tüm olumsuzluklar karşısında “**Çıkar Yol/Halas İmkânı**” yüksek ahlak, gayret, ma‘rifet ve faziletle Kur’an’da aranmalıdır. Âkif’in bu telkinlerini içeren mısralarla tanıtımımızı bitirelim:

Hani Ashâb-ı Kirâm ayrılalım derlerken,

Mutlaka “sûre-i ve’l- asr”ı okurmuş, bu neden?

Çünkü meknûn o büyük sûrede esrâr-ı felâh,

Başta **îmân-ı hakîkî geliyor**, sonra salâh,

Sonra hak, sonra sebât. İşte kuzum insanlık,

Dördü birleşti mi, yoktur sana hüsrân artık!²⁰

¹⁹ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 134-137.

²⁰ İsmail Lütfi Çakan, 2007: 138-141.